

بررسی ابعاد اختلاف در توافقات مهرالسّر و راهکارهای برون رفت

بهرام عسگری^۱
سید علی پورمنوچهری^{۲*}

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۸/۱۷ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

چکیده

مسئله اختلاف در مهریه سری و علنی، یکی از موضوعات پیچیده و مورد بحث در حقوق خانواده است. در این حالت، زوجین در ابتدا توافقی محرمانه بر سر میزان مشخصی از مهریه داشته‌اند، اما در عقد رسمی و علنی، مهریه دیگری را اعلام کرده‌اند. در صورت بروز اختلاف سه وجه اصلی در این زمینه قابل بررسی است: وجه اول: وجود اختلاف با تقدم عقد سری؛ وجه دوم: وجود اختلاف و توافق زوجین بر صوری بودن عقد علنی؛ وجه سوم: اختلاف زوجین و تمسک زوج به مهر السّر و زن به مهر العلن یا بالعکس. پژوهش پیش رو با فرض پذیرش مهرالسّر با هدف بررسی ابعاد اختلاف در توافقات مهرالسّر و راهکارهای برون رفت با روش توصیفی - تحلیلی قصد دارد تا دلایل، انواع و پیامدهای اختلاف در توافقات مهرالسّر، ارائه راهکارهای عملی برای پیشگیری و حل اختلافات، معیارهای تعیین قول غالب و... را تبیین نماید. برآیند اینکه، در مواردی که تمسک زوج به مهر السّر و زوجه به مهر العلن باشد، هرچند برتری مهر علنی به دلیل برتری اراده ظاهری بر اراده باطنی اقوی به نظر می‌رسد؛ اما این رجحان به دلیل عدم وجود نص خاص در فقه فریقین، ارجح بودن توافق افراد بر عرف، اباء از تخصیص و تقیید و رجوع به اصل استصحاب مقرون به صواب نیست. بنابراین، مهرالسّر بر مهر علنی با استدلال به فریب زوج توسط زوجه برتری دارد..

واژگان کلیدی: مهرالسّر، مهریه مخفی، مهرالعلن، اختلاف در توافقات.

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
^۲ استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده‌ی مسئول):
ali_poormanuchehri@yahoo.com

مقدمه

برخی خانواده‌ها که برای رعایت حال خود و حفظ موقعیت اجتماعی در موضوع ازدواج دو مهریه تعیین می‌نمایند؛ یک مهریه که علنی اعلام می‌کنند و مهریه‌ی دیگر که واقعی و مخفی بین زوجین و خانواده‌ها می‌باشد؛ از مهریه‌ای که در خفی توافق می‌شود به مهرالسّر معارفه می‌گردد. از این رو، مسئله اختلاف در مهریه سری و علنی، به عنوان یکی از پیچیده‌ترین مباحث حقوق خانواده، همواره مورد توجه فقها و حقوقدانان بوده است. وجود دو توافق متفاوت در خصوص میزان مهریه، یکی در عقد سری و دیگری در عقد علنی، منجر به بروز اختلافات جدی بین زوجین شده و در بسیاری از موارد به مراجع قضایی کشیده می‌شود.

اهمیت این پژوهش از چند جهت قابل تبیین است: اول) تعیین تکلیف حقوقی: وجود ابهامات و اختلاف نظرهای متعدد در خصوص اعتبار هر یک از این دو توافق، ضرورت انجام پژوهشی جامع و دقیق را برای تعیین تکلیف حقوقی این مسئله دوچندان می‌کند. دوم) کاهش اختلافات خانوادگی: با بررسی دلایل بروز اختلاف و ارائه راهکارهای مناسب، می‌توان به کاهش اختلافات خانوادگی ناشی از این مسئله کمک شایانی کرد. سوم) تامین عدالت: تعیین دقیق حقوق و تکالیف زوجین در خصوص مهریه، به تامین عدالت در روابط زناشویی کمک کرده و از بروز تضاد منافع جلوگیری می‌کند. چهارم) بهبود نظام قضایی: با شناسایی مشکلات موجود در قوانین و مقررات مرتبط با مهریه و ارائه پیشنهادات اصلاحی، می‌توان به بهبود عملکرد دستگاه قضایی کمک کرد.

ساختار این پژوهش به این صورت است که در ابتدا، به تعریف فقهی و حقوقی مهریه پرداخته شده و انواع مختلف آن به طور مبسوط مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس، مفهوم مهریه سری (مهرالسّر) به عنوان یکی از انواع مهریه معرفی شده و ابعاد مختلف اختلافات ناشی از توافقات محرمانه بر سر مهریه مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در ادامه، راهکارهای عملی برای پیشگیری و حل این اختلافات ارائه خواهد شد.

تحقیق پیش‌رو، توصیفی-تحلیلی، و روش گردآوری اطلاعات مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیل منابع موجود و با امان‌نظر از فقها و حقوقدانان موضوع را تبیین و تشریح نماید؛ ابزارگردآوری اطلاعات از طریق فیش‌برداری، بانک‌های اطلاعاتی، شبکه‌های کامپیوتری و استفاده از نرم‌افزارهای تخصصی می‌باشد.

۱- ابعاد مفهومی مهرالسّر از منظر فقه و حقوق خصوصی ایران

با توجه به اینکه مهرالسّر از دو بخش مهر و السّر تشکیل شده است، لذا تعریف روشن و دقیق مهریه، باعث ایجاد شفافیت در معاملات حقوقی و جلوگیری از بروز اختلافات و ابهامات در آینده می‌شود که در ذیل قصد داریم تا در ارتباط با مفهوم شناسی آن مطالبی را بیان نماییم.

۱-۱. مفهوم شناسی مهریه

در هنگام تفسیر متون حقوقی و فقهی مرتبط با مهریه، داشتن یک تعریف دقیق لغوی از مهریه به عنوان مرجع بسیار مفید است که در ذیل به تبیین و تشریح آن خواهیم پرداخت.

۱-۱-۱. مهریه در لغت

«مهر» کلمه‌ای است عربی که در فارسی آن را «کابین» می‌گویند (خراسانی، بی‌تا، ج ۲، ص ۲۱۱؛ شعرانی، ۱۴۱۹، ج ۲، ص ۵۴۲). در کتاب اصطلاحات الفقهیه از مهریه به صدق نامبرده شده است و در آنجا صدق به معنای مهرالمراه و مهر الزوجه (سعدی، ۱۴۰۸ق، ص ۲۰۹) بیان شده می‌باشد (عاملی، ۱۴۱۳، ص ۱۲۲). فقها از واژه‌هایی دیگر مانند حله، الاجر، الفریضه، الطول نیز در معرفی این حق مالی زن به کار برده‌اند (صاحب جواهر، ۱۴۲۱ق، ج ۱۶، ص ۵؛ سبحانی تبریزی، ۱۴۱۶ق، ج ۲، ص ۱۷۱؛ ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۵، ص ۱۸۴):

۱-۱-۲. مهریه در اصطلاح

مهریه در اصطلاح فقه امامیه مقدار پول یا مالی است که شوهر در قبال ازدواج به زن می‌پردازد تا از آن بهره‌مند شود (مشکینی، بی‌تا، ص ۵۲۵) شهیدثانی در مسالک، مهر را چنین تعریف کرده است: هو مال یجب بوطیء غیر زنا منها (بحرانی، ۱۳۶۳ش، ج ۲۴، ص ۴۱۷؛ موسوی عاملی، ۱۴۱۳ق، ج ۱، ص ۳۵۹). هم‌چنین باید بیان کرد که مهر در روایات توسط فقها اشاراتی صورت گرفته است که بر این اساس فقه‌های امامیه مستند به برخی روایات وارده از جمله «الصدّق ما تراضیا علیه من قلیل أو کثیر فهذا الصدّق» «مهریه هر مبلغی باشد که زن و مرد بر سر آن توافق کنند، چه کم باشد چه زیاد، همین مبلغ مهریه محسوب می‌شود» (عاملی، ۱۱۰۴، ج ۱۵، ص ۲۱). برخی نیز معتقدند «ان الصدّق عوض فی النکاح» (قمی، ۱۴۲۳ق، ج ۵، ص ۳۷۲). دلیل این روایات آن است که خداوند صدق را واجب نموده است بدون آن که برای آن حداقل یا حداکثری قرار دهد (مفید، ۱۴۱۰، ص ۲۰). برآیند این که «مهر» عبارت از مالی است که به مناسبت عقد نکاح، از طرف شوهر به زن تملیک شده، و شوهر ملزم به پرداخت آن به زن است، مثل آن که

کسی زنی را به نکاح خود درآورده و خانه یا وجه معینی را به عنوان مهر او معین و مقرر کرده است که باید به او بپردازد. نظر فقهای حنفی نیز بر همین معنا اشاره دارد (ابن عابدین، ۱۴۰۸، ج ۲، ص ۳۲۹). البته در اصطلاح چنین مهری را «مهر المسمی» می‌گویند (امامی، ۱۳۸۸، ج ۴، ص ۳۷۸) و براساس نظر فقهای مالکی برای تکریم زن پرداخت می‌گردد (الدسوقی، ۱۴۱۷، ج ۲، ص ۲۹۴). افزون براین، از منظر شافعی نیز مهریه مالی است که اختصاص به نکاح دارد (هیثمی، ۱۴۱۹، ج ۷، ص ۳۸۵). فقهای حنبلی نیز تعریفی به همین مضمون دارند (ابن قدامه، ۱۴۱۰، ص ۹۷). نگارنده با توجه به تعاریف فوق معتقد است که مهریه مالی است که به موجب عقد نکاح، به عنوان حق قانونی و مستقل به زن تعلق می‌گیرد و مرد مکلف به پرداخت آن است. مهریه می‌تواند به عنوان تکریم زن، ضمانت اجرای حقوق وی، و جبران مادی و معنوی زحمات وی در زندگی مشترک تلقی شود. مقدار و نوع مهریه می‌تواند با توافق طرفین تعیین شود و انواع مختلفی دارد.

۱-۲. مفهوم شناسی مهرالسّر

با توجه به مفهوم شناسی مهریه در لغت و اصطلاح در این قسمت از پژوهش قصد داریم تا به تعریف مهرالسّر از منظر فقه و حقوق خصوصی ایران بپردازیم.

۱-۲-۱. تعریف مهرالسّر

سری بودن به معنای محرمانه بودن و پنهان نگه داشتن اطلاعاتی است که دسترسی به آن‌ها برای عموم یا گروه خاصی از افراد محدود شده است. در فرهنگ فارسی، سری به معنای پنهانی و مخفی می‌باشد که در مقابل معنای علنی و آشکار قرار دارد (عمید، ۱۳۷۶ش، ذیل واژه). مهرالسّر به معنای مهریه مخفی، پنهان و نهان معارفه گردیده است. به این معنا که قبلاً یک مهریه‌ای را به طور سری مقرر می‌نمایند بدون این که انشاء عقدی بخوانند و سپس مهر آمده در عقد بعدی را متفاوت با آن مهر سری قرار می‌دهند. مثلاً قبلاً ثبوتاً تمایل طرفین به مهریه کمی بوده است، منتها قرار می‌بندند که اثباتاً برای این که به زن شخصیتی ظاهری و اوهامی بدهند، موقع عقد مقدار بیشتری را انشاء کنند؛ یا بالعکس، در ارتباط با ماهیت مهرالسّر می‌توان بیان نمود که برخی خانواده‌ها که برای رعایت حال خود و حفظ موقعیت اجتماعی در موضوع ازدواج دو مهریه تعیین می‌نمایند؛ یک مهریه که علنی اعلام می‌کنند و مهریه‌ی دیگر که واقعی و مخفی بین زوجین و خانواده‌ها می‌باشد؛ بنابراین، مهریه‌ای که در خفی توافق می‌شود به مهرالسّر معارفه

می‌گردد (هاشمی شاهرودی، ۱۴۲۳، ص ۵۱۴). نگارنده معتقد است مهرالسر به مهری گفته می‌شود که به صورت پنهانی و محرمانه بین زوجین یا خانواده‌های آنها توافق می‌شود و در سند ازدواج ذکر نمی‌گردد. این مفهوم در مقابل مهرالعلانیه قرار می‌گیرد که مهری است که به صورت آشکار در عقدنامه قید می‌شود.

۱-۲-۲. ضرورت وجود مهرالسر

مهرالسر در نگاه اول، یک راهکار عملی برای کاهش تنش‌ها و اختلافات ناشی از مهریه‌های سنگین به نظر می‌رسد. با استفاده از این روش، زوجین می‌توانند به توافقاتی برسند که برای هر دو طرف قابل قبول باشد و از بروز مشکلات مالی و اجتماعی در آینده جلوگیری کنند. این روش به زوجین اجازه می‌دهد تا ظاهر اجتماعی خود را حفظ کرده و از قضاوت‌های دیگران در مورد مهریه سنگین اجتناب کنند. علاوه بر این، مهرالسر به زوجین این امکان را می‌دهد تا در صورت بروز تغییرات در شرایط مالی یا اجتماعی، به توافقات جدیدی دست یابند. برخی معتقدند که کاهش مهریه از طریق مالیات بر مهریه میسر می‌گردد. در سال ۱۳۸۶ لایحه‌ای تحت عنوان حمایت از خانواده به پیشنهاد قوه قضایی به هیات دولت تقدیم شد. در این لایحه ماده‌ای اضافه شد که مساله اخذ مالیات از مهریه‌های بالاتر از حد متعارف و غیرمنطقی با توجه به وضعیت زوجه و مسائل اقتصادی کشور را مطرح کرد و بر این عقیده‌اند که روش مالیات بر مهریه نسبت به باقی روش‌ها کاربردی‌تر است. به این معنا که مثلاً ده درصد مهریه به عنوان مالیات مهریه قبل از ثبت رسمی عقد مطالبه شود؛ مشاهده خواهد شد که بالای ۹۰ درصد جوانان این مملکت برایشان سنگین و گاهی غیر ممکن است که گاهی ۵ سکه طلا به دولت واریز کنند. در جزییات جدید از طرح اصلاح قانون مهریه ۱۴۰۳ آمده است که به منظور جلوگیری از ثبت مهریه‌های سنگین، برای مهریه‌های بالای ۱۴ سکه «حق ثبت» دریافت شود.»؛ «برای مهریه‌های بین ۱۴ تا ۱۰۰ سکه ۱۰۰/۴ درصد قیمت سکه‌ها، مهریه‌های بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ سکه ۲۰۰/۲ درصد قیمت سکه‌ها و مهریه‌های ۲۰۰ سکه به بالا ۱۵ درصد قیمت سکه‌ها مشمول پرداخت حق ثبت می‌شود. با نقد و بررسی این موضوع به این نتیجه می‌رسیم که این طرح اگر چه ظاهر موجهی دارد ولی با عرف جامعه سازگار نیست. زیرا افراد علاقه‌ای به پرداخت مالیات در مهریه ندارند و برای جوانان سخت است که در اول زندگی هزینه‌ای به دولت پرداخت کند؛ بلکه این از وظایف دولت است که ازدواج را برای جوانان تسهیل نماید. هم‌چنین باید متذکر شد که مهریه نخله و هدیه است که شوهر به زن پرداخت می‌کند و مالیات بر آن وجهی ندارد (قراچورلو، ۱۳۸۷ش، ص ۷۲). در ضمن در عقد

نکاح هنوز شوهر سکه‌ای به زن نداده که مالیاتی به دولت بدهد. برخی نیز با این پیشنهاد که حداکثر میزان مهرالسّنه تعیین و مقرر گردد و مستحب است، مقدار مهریه از مهرالسّنه که پانصد درهم است زیادت‌ر نباشد (خمینی، ۱۳۹۲ش، ج ۹، ص ۲۲۳). این پیشنهاد اگر چه باعث جلوگیری از مهریه سنگین می‌گردد ولی قرار دادن مهرالسّنه بر خلاف نص صریح قرآن است که می‌فرماید و آیتیم احداهن قنطاراً... (بحرانی، ۱۴۰۸ق، ج ۲۲، ص ۴۲۹). البته این اصلحیه قابل نقض است؛ زیرا اگر زوجین به صورت پنهانی بر مهریه مشخصی توافق کنند اما در عقد، برای فرار از مالیات یا دلایل دیگر، هیچ مهری ذکر نکنند، در این صورت مهریه پنهانی معتبر است (جزیری، ۱۴۱۹ق، ج ۴، ص ۲۳۶). برخی دیگر معتقدند که یکی از راه‌های کاهش مهریه حکم حکومتی است به این معنا که اگر حاکم شرع در جهت مصالحه جامعه تشخیص دهد که در این زمان لازم است مهریه‌های خاص تعیین شود و این از باب حکم ثانویه و حکم حکومتی جایز و بلکه واجب است. در نقد این نظریه می‌توان گفت که تعیین میزان مهریه از اختیارات حاکم نیست و در فرض قبول این حق مگر امکان‌پذیر است توافق بالاتر از مهرالسّنه را مجازات یا عقد را باطل کرد؟ (خمینی، ۱۳۹۲، ج ۲، ص ۴۷۶). برخی بر این باورند که مطرح نمودن مهرالسّر این امکان را به خانواده‌ها می‌دهد که مهریه را به صورت توافقی و مخفی معین کرده و در علن مهریه‌ای که متناسب با عرف و اجتماع است بیان نمایند. به عنوان مثال برای برخی دختران مهریه بالا دارای ارزش است ولی در باطن جهت مراعات شرایط مرد می‌خواهند مهریه کمی قرار دهند. در این صورت مهریه علنی را میزان زیاد و مهریه سری را مقدار کم تعیین می‌نمایند؛ و بالعکس. این راهکار اختلافات در اجتماع و مراسمات خواستگاری را کاهش می‌دهد و معایب راهکارهای قبل را ندارد. این دیدگاه صرفاً برای حل تعارضات مراسمات خواستگاری و رسومات قبل از ثبت سند می‌باشد. هر چند می‌توان با قانونی کردن مهرالسّر تعارض میان سند و توافق را حل نمود (کیان مهر، ۱۳۹۹ش، ص ۷).

۲- تحلیل فقهی و حقوقی اختلاف کلی در مهریه سری و علنی

در تحلیل فقهی و حقوقی اختلاف کلی در مهریه سری و علنی باید بیان نمود که اگر زوجین در خلوت بر مهری توافق کنند، سپس در انظار عمومی بر مهری بالاتر از آن قرارداد ببندند تا آن را میان مردم آشکار سازند ممکن است اختلافاتی به وجود آید. یکی از این اختلافات، اختلاف در اعتبار مهریه و تعارض زوجین در مهرالسّر با عقد علنی است که در ذیل به تبیین و تشریح آن

می‌پردازیم.

۲-۱. اختلاف در اعتبار مهریه: تعارض زوجین در مهرالسّر با عقد علنی

در ارتباط با تعارض زوجین در مهرالسّر با عقد علنی باید اذعان نمود که فقها معتقدند که اگر عقد اولیه به صورت پنهانی با مهری مشخص انجام شود و عقد دوم به صورت آشکار با مهری دیگر انجام شود، در این صورت، عقد اول معتبر است، چه مهریه آن پنهانی باشد چه آشکار؛ زیرا با عقد اول، زن همسر او شده است و عقد دوم تأثیری بر عقد اول ندارد (هاشمی شاهرودی، ۱۴۳۲ق، ج ۲، ص ۵۱۴). بنابراین، اگر مهریه متفاوت در دو عقد متفاوت باشد، و عقد سری مقدم بر عقد علنی باشد، در صورت اختلاف میان زوج و زوجه، قطعاً مهریه عقد سری معتبر است (روحانی، ۱۴۳۵ق، ج ۳۳، ص ۱۴۳؛ اتمام، ۱۳۹۲ش، ج ۳، ص ۱۳۱). اینکه زوجین بر مهری آشکار و مهری پنهان در یک عقد واحد توافق کنند. فقهای امامیه در این مورد اختلاف نظر دارند. برخی معتقدند که عقد آشکار معتبر است، زیرا به صورت صحیح واقع شده است. اما گروهی دیگر معتقدند که مهری که بر آن توافق پنهانی شده، معتبر است؛ زیرا این همان چیزی است که طرفین عقد قصد آن را داشته‌اند (هاشمی شاهرودی، ۱۴۳۲ق، ج ۲، ص ۵۱۴). از این رو، چنین تعیین مهریه‌ای رابطه حقوقی ایجاد می‌کند که بر اساس آن، مرد موظف است مهریه تعیین شده را به زن پرداخت کند (شهیدثانی، ۱۴۱۳ق، ج ۸، ص ۱۸۶).

۲-۲. اختلاف در اعتبار مهریه: توافق در مهر علنی صوری

اگر زوج و زوجه اتفاق نظر بر این داشتند که مهری که در عقد علن وجود دارد صوری است، در این مورد کسی که ادعای مهر سری را دارد قولش برتر است. زیرا مهریه علنی در این حالت، به دلیل اینکه صوری و خلاف واقع است، فاقد اعتبار قانونی خواهد بود. بنابراین، مهریه سری که بر اساس توافق واقعی طرفین بوده است، باید ملاک قرار گیرد.

۲-۳. اختلاف در اعتبار مهریه: زوج تمسک به مهر السّر داشته باشد و زن به مهر

العلن یا عکس

هنگامی که زوجین در مورد مقدار مهریه با هم اختلاف پیدا می‌کنند و یکی از آن‌ها به مهریه سری (مهر السّر) و دیگری به مهریه آشکار (مهر العلن) یا بالعکس استناد می‌کند، مسائل حقوقی پیچیده‌ای مطرح می‌شود. بر این اساس، زوج ممکن است ادعا کند که توافق اولیه بر روی مهریه سری بوده و مهریه آشکار صرفاً برای ظاهر قضیه بوده است. این اختلاف موضوع قسمت‌های آتی پژوهش است و در ذیل به تشریح آن خواهیم پرداخت.

۳- اختلاف نظر در مهریه: تمسک زوج به مهر السّر و زوجه به مهر العلن

درباره اختلاف نظر در مهریه و تمسک زوج به مهر السّر و زوجه به مهر العلن قصد داریم در ابتدا صورت اختلاف را تبیین تا بتوان نظرات متعدد در این زمینه را تحلیل نماییم.

۳-۱. تبیین موضوع تمسک زوج به مهر السّر و زوجه به مهر العلن

یکی از مباحث اختلاف برانگیز در حوزه حقوق خانواده، اختلاف زوجین بر سر میزان مهریه است. در مواردی، زوج به مهریه سری و زوجه به مهریه علنی تمسک می‌کند. این اختلاف، ریشه در تفاوت دیدگاه فقها در خصوص برتری اراده باطنی بر ظاهری و یا برعکس دارد. باید بیان نمود که شکل‌گیری هر عمل حقوقی، از جمله عقد نکاح، منوط به وجود اراده‌ای است که باید از طریق ظواهر خارجی آن (مانند عقدنامه) تجلی یابد. اما زمانی که اراده باطنی (نیت واقعی طرفین) با اراده ظاهری (آنچه در عقدنامه ذکر شده) مغایر باشد، پرسشی اساسی مطرح می‌شود این است که کدام یک از این دو اراده، مبنای حکم قرار می‌گیرد؟ این مسئله، از جمله مباحث پیچیده فقهی و حقوقی است که به بررسی ماهیت اراده، نقش ظواهر خارجی در اثبات اراده و همچنین آسیب‌پذیری اراده در مراحل مختلف شکل‌گیری آن می‌پردازد. فقهاء و حقوقدانان اسلامی در این زمینه اختلاف نظر دارند، برخی با استناد به آیات، روایات و سیره ی عقلاء و سایر اصول مانند عرف خاص تجار و ضرورت استحکام و حفظ نظم اقتصادی، اصل را اراده ظاهری پنداشته؛ و برخی بر اساس آیات و روایات دیگر و ضرورت تبعیت عقود از قصد، از حاکمیت اراده‌ی باطنی جانب‌داری کرده‌اند.

۳-۲. نظرات در مورد نحوه تعیین مهریه در تمسک زوج به مهر السّر و زوجه به

مهر العلن

یکی از نظرات مطرح شده درباره نحوه تعیین مهریه در تمسک زوج به مهر السّر و زوجه به مهر العلن، برتری مهر علنی به دلیل غلبه اراده ظاهری است که در ذیل به تبیین و تشریح آن خواهیم پرداخت.

۳-۲-۱. برتری مهر علنی به دلیل غلبه اراده ظاهری

سازنده اصلی عقد نیروی اراده است؛ با این حال اراده واقعی اشخاص به آسانی قابل دستیابی نیست؛ گاه اشخاص اراده واقعی خود را ابراز نمی‌کنند و گاه آنچه در دل دارند را در ظاهر و

قابلی متفاوت از آنچه مقصودشان است، می‌گذارند. در این دو جاء راهیابی به ضمیر اشخاص و آگاهی از مقاصد واقعی شان دشوار می‌شود. حال پرسش این است که کدام اراده را باید ترجیح داد؛ اراده واقعی طرفین عقد یا آن اراده‌ای که ابراز داشته‌اند (میرشکاری، ۱۳۹۶ش، ص ۳۵). برخی حقوقدانان معتقدند که اراده اعلام شده تا قرینه مغایر خاصی در بین نباشد؛ بطور مطلق معتبر و حاکم است. پایبندی به اراده اعلام شده، بر مبانی فقهی، مانند قاعده اقدام، لاضرر، لزوم حفظ عهد و پیمان... استوار است و از جنبه حقوقی نیز، دارای پشتوانه قانونی متقنی در حقوق ما است (محمدی، ۱۳۹۶ش، ص ۱۱۵). از این رو، اراده به عنوان رکن سازنده عقد و ایقاعات در حقوق ایران از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است. در قانون مدنی ما با وجود آنکه به نقش اراده در تشکیل عقد اشاره‌ای نشده اما اجزای و عناصر سازنده اراده جز لاینفک شرایط اساسی معاملات دانسته شده است. ماده ۱۹۰ ق.م ایران در تبیین شرایط اساسی معاملات قصد و رضا را شرط تحقق عقود دانسته است بدون آنکه از اراده نامی ببرد. برخی از حقوقدانان اعتقاد دارند اراده در واقع همان ترکیب قصد انشاء و رضای به اجرای و انجام آن می‌باشد. به همین سبب در ماده ۱۹۱ ق.م که شرط تحقق عقد را قصد انشاء دانسته شده است را بسیاری از حقوقدانان به عنوان اراده تلقی می‌نمایند (صحت، ۱۳۹۸ش، ص ۱۳۹). با این توضیحات باید بیان نمود که یکی از موارد اختلاف زوج و زوجه در میزان مهریه علنی و سری به این معنا که زوج به مهر السرّ و زوجه به مهر العلن تمسک کنند، ترجیح و برتری مهر علنی بر مهر سرّی به دلیل برتری اراده ظاهری می‌باشد. علاوه بر این، با امعان نظر در برخی روایات و استقراء در آراء فقهای امامیه، می‌توان به جایگاه و اهمیت این نظریه وقوف یافت (حر عاملی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۲، ص ۳۷۶). همچنین، سیره عقلاء و عرف خاص از منابعی هستند که به استناد آن می‌توان به ملاک بودن اراده ظاهری اذعان نمود (کاشف الغطاء، ۱۴۲۲، ص ۳۳۸). در ارتباط با برتری مهر علنی بر مهر سرّی در برخی در کتب آمده است که: «علی قول القاضی، إذا ادعی الزوج عقدا فی السر انعقد به النکاح، فیه مهر قليل، فصدقته، فلیس لها سواه، وإن أنکرته، فالقول قولها؛ لأنها منکره». بر اساس قول قاضی ابن براج آمده است که اگر زوج ادعا نماید که عقدی را با مهری معین به صورت سرّی منعقد کرده است و زوجه وی را تصدیق نماید، در این مورد مشکلی وجود ندارد و مهر السرّ ثابت می‌شود. ولی در صورتی که زوجه وی را انکار کند، قول زوجه مقدم است، چرا که منکر محسوب می‌شود. این سخن قاضی ابن براج دارای اشکال است؛ زیرا زوجه مخالفت با اصل دارد و مدعی محسوب میشود و منکر محسوب نمی‌شود. همچنین، عرف خاص بین دو نفر که بر اساس توافق آن‌ها شکل گرفته است، بر عرف عام ارجحیت دارد. ذکر این نکته ضروریست که

در گذشته مهری سرّی وجود داشته، در صورت بقا یا عدم بقا بر مهر سرّی، بقای ما کان، یعنی مهریه سرّی استصحاب می‌شود.

۳-۲-۲. برتری مهر سرّی به دلیل غلبه اراده باطنی

در مقابل برخی حقوقدانان که اراده ظاهری را برتر میدانند؛ برخی معتقدند که گرایش عمده در نظام حقوقی ما ترجیح اراده باطنی است (میرشکاری، ۱۳۹۶ش، ص ۳۵). بنابراین، در حقوق ایران اراده باطنی عنصر اصلی و سازنده عقد است (حسنوند، ۱۳۹۸ش، ص ۲۰۶). با این توضیحات باید بیان نمود که یکی از موارد اختلاف زوج و زوجه در میزان مهریه علنی و سرّی به این معنا که زوج به مهر السّر و زوجه به مهر العلن تمسک کنند؛ در این صورت ترجیح و برتری مهر سرّی بر مهر علنی به دلیل برتری اراده باطنی می‌باشد. باید اظهار نمود که یکی از مباحث پیچیده در حقوق خانواده، تعارض میان مهریه سرّی (مهر السّر) و مهریه آشکار (مهر العلن) است. فرض کنید زوجین در حضور دیگران بر ده میلیون تومان مهریه توافق کنند (مهر العلن)، اما در خلوت و میان خود بر یک میلیون تومان (مهر السّر) توافق کنند. صاحب جواهر در چنین مواردی، مهر سرّی را مهریه واقعی تلقی کرده و زوج را مکلف به پرداخت آن می‌داند. دلیل صاحب جواهر این است که الفاظ، ابزاری برای بیان اراده واقعی طرفین هستند. به عبارت دیگر، آنچه در دل و ذهن افراد می‌گذرد، ملاک عمل است نه صرفاً آنچه به زبان آورده می‌شود. بنابراین، اگر توافق واقعی طرفین بر یک میلیون تومان بوده است، صرف بیان عدد ده میلیون تومان در جمع، الزام‌آور نیست (نجفی، ۱۴۱۲، ج ۳۱، ص ۳۷). این نظر بنا بر برتری مهر سرّی بر مهر علنی و بر اساس نظر شهید ثانی است. همچنین برخی از فقهای حنفی از جمله ابویوسف نیز بر این نظر هستند. دلالی که بیان نموده‌اند شامل توافق بر مهر السّر، مهرالسّر بودن قصد حقیقی طرفین، برتری اراده باطنی بر ظاهری می‌باشند (هاشمی شاهرودی، ۱۴۳۲ ق، ج ۲، ص ۵۱۴). در برخی کتب فقهی دیگر در این باره آمده است که هل يجوز أن تتفق البنت مع خاطبها دون علم أهلها علی مهر غیر الذی کتب فی عقد النکاح؟ آیا دختر جایز است که بدون علم خانواده اش مهری انتخاب کند که در عقد نکاح نیامده باشد؟ در جواب آمده است که: ويجوز أن تعلنا مهرًا وتتفقا فی السّر علی غیره أقل منه، وتطالبیه بمهر السّر فقط، قال ابن قدامة: وَإِذَا قُلْنَا: إِنَّ الْوَأَجِبَ مَهْرُ الْعَلَانِيَةِ، فَيُسْتَحَبُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَقْبَلَ لِلزَّوْجِ بِمَا وَعَدَتْ بِهِ، وَشَرَطَتْهُ عَلَى نَفْسِهَا، مِنْ أَنَّهَا لَا تَأْخُذُ إِلَّا بِمَهْرِ السَّرِّ، قَالَ أَحْمَدُ، فِي رَوَايَةِ ابْنِ مَنصُورٍ: إِذَا تَزَوَّجَ امْرَأَةٌ فِي السَّرِّ بِمَهْرٍ، وَأَعْلَنُوا مَهْرًا، يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يُفَوَّ. جایز است که دختر بدون اجازه خانواده بر مهر علنی عقد کند ولی توافق او با زوج در خفا مهر

دیگری باشد. پس بر زوجه مستحب است که با شوهرش بر هر مقداری که در سر توافق بر مهریه کرده و وعده داده است وفا کند. و این شرط الزام بر وی (زن) دارد. در استدلال به برتری مهرالسّر بر مهر علنی در این زمینه آمده است که: اگر زوجه به این شرط وفا نکند، زوج را فریب داده است. همچنین، شروط در حدیث را بر شروطی که در ضمن عقد واقع شد باید حمل نمود. لذا مهریه همان مهریه پنهانی (باطنی) خواهد بود؛ به دلیل توافق و اتفاق نظر طرفین بر آن (شهید ثانی، ۱۴۱۳ق، ج ۸، ص ۱۸۶). البته برخی نیز معتقدند که اما برخی دیگر گفته‌اند که پاسخ به این سوال به این بستگی دارد که آیا معنای کلمات (در این مورد، کلمات مربوط به مهریه) توسط شرع تعیین می‌شود یا اینکه معنای آن‌ها بر اساس عرف و اصطلاحات است. اگر معنای کلمات توسط شرع تعیین شود، در این صورت مهریه باطل می‌شود؛ زیرا مهریه پنهانی (باطنی) صریحاً بیان نشده است و مهریه آشکار (ظاهری) نیز قصد واقعی طرفین نبوده است. در این صورت، مهریه به مهر المثل (مهریه متعارف در آن زمان و مکان) تبدیل می‌شود (نجفی، ۱۴۱۴ق، ج ۳۱، ص ۳۷).

۳-۲-۳. ترجیح مهر اقل میان مهر علنی و سری

یکی از موارد اختلاف زوج و زوجه در میزان مهریه علنی و سری به این معنا که زوج به مهر السّر و زوجه به مهر العن تمسک کنند، ترجیح مهر اقل میان مهر علنی و سری می‌باشد. ب این اساس، در برخی موارد، زوجین در هنگام عقد نکاح، بر روی دو مقدار متفاوت برای مهریه توافق می‌کنند: یکی به صورت آشکار و در حضور شهود (مهر علنی) و دیگری به صورت پنهانی و بین خودشان (مهر سری). در صورت بروز اختلاف، یکی از نظرات مطرح شده در فقه این است که مهر کمتر (اقل) ملاک عمل قرار گیرد. این نظر در کتب فقهی به این شکل آمده است که: تقدم لکم موضوع حکم اتفاق الزوجین علی مهر اقل من المهر المعلن. بر این اساس، اگر مهر علنی کمتر از مهر سری باشد، قول زن مقدم می‌شود؛ زیرا در بروز اختلاف بین زوج و زوجه، این زوج است که خواهان مهریه بیشتر است. اگر مهر سری کمتر از مهر علنی باشد، قول مرد مقدم می‌شود که امکان وجود این موضوع در واقع بیشتر است، زیرا در بروز اختلاف بین زوج و زوجه، این زوج است که خواهان مهریه کمتر می‌باشد. بنابراین، طرفی که ادعای مهریه بیشتر می‌کند، عملاً می‌خواهد به نفع خود از وضعیت سوءاستفاده کند. بنابراین، برای جلوگیری از این نوع سوءاستفاده، مهر کمتر ملاک قرار می‌گیرد. علاوه بر این، در بسیاری از موارد، توافق بر مهر کمتر،

نشان‌دهنده قصد واقعی طرفین است. به عنوان مثال، ممکن است زوجین ابتدا بر مهر کمتری توافق کنند، اما به دلیل عرف یا فشار اجتماعی، در عقدنامه مهریه بیشتری ذکر کنند.

۴-۱. اختلاف نظر در مهریه: تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهر السّر

درباره اختلاف نظر در مهریه و تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهر السّر قصد داریم در ابتدا صورت اختلاف را تبیین تا بتوان نظرات متعدد در این زمینه را تحلیل نماییم.

۴-۱. تبیین موضوع اختلاف تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهر السّر

همانطور که پیشتر توضیح داده شد، یکی از مباحث پیچیده در حقوق خانواده، اختلاف بر سر میزان مهریه است. گاهی اوقات، زوجین در هنگام عقد نکاح، بر روی دو مقدار متفاوت برای مهریه توافق می‌کنند: یکی به صورت آشکار و در حضور شهود (مهر علنی) و دیگری به صورت پنهانی و بین خودشان (مهر سری). در این حالت، ممکن است هر یک از زوجین به یکی از این دو مهر تمسک کند. فرض کنید زوجین در عقدنامه ده میلیون تومان مهریه ذکر کنند (مهر علنی)، اما در خلوت بر بیست میلیون تومان توافق کرده باشند (مهر سری). در این حالت، اگر بعدها بین زوجین اختلافی پیش آید و زن به مهر سری (بیست میلیون تومان) و مرد به مهر علنی (ده میلیون تومان) تمسک کند، چه اتفاقی خواهد افتاد؟ یا اینکه، خانواده عروس بر زوجین فشار می‌آورند تا در عقدنامه مهریه بالایی ذکر شود. زوجین نیز به دلیل این فشار، مجبور می‌شوند در عقدنامه مهریه بالایی را ثبت کنند، اما در واقع توافقی آن‌ها بر مهریه کمتری بوده است. تصمیم‌گیری در اینگونه موارد، به عوامل مختلفی از جمله شواهد، قرائن، عرف و قوانین حاکم بستگی دارد. با تبیین موضوع، باید بیان نمود نظرات متعددی برای برون رفت از این اختلاف وجود دارد که در ذیل به آن اشاره خواهیم نمود.

۴-۲. تحلیل نظرات در مورد اختلاف تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهرالسّر

از موارد اختلاف بین زوج و زوجه با محوریت تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهرالسّر در صورت تعدد عقد است که در ذیل به تبیین و تشریح آن خواهیم پرداخت.

۴-۲-۱. تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهرالسّر در صورت تعدد عقد

در برخی موارد زوج مهریه علنی را برتر می‌داند و زوجه مهر سری را که در این صورت اختلاف

نظرهایی به وجود می‌آید. این در جایی محقق می‌شود که زن در خفا و به صورت سرّی مهریه بیشتری را تعیین می‌کند ولی در مجلس علنی مهر را کمتر از مقدار توافق شده بیان می‌نماید. در صورتی که عقد سری اول باشد قول زن مقدم است؛ زیرا که عقد دوم باطل است. اما اگر عقد علنی اول و عقد سری دوم باشد که در اینجا عقد علنی و قول زوج برتری دارد. این صورت در کتابهای «خلاف»، «مبسوط»، «جواهر الفقه»، «سرائر»، «شرایع»، «جامع الشرایع»، «قواعد»، «ارشاد» آمده است (زنجان، ۱۴۱۹ق، ج ۲۲، ص ۶۹۹۳). البته برخی فقهای حنابله معتقدند که اگر عقد نکاح با دو مهریه، یکی سری (پنهانی) و دیگری علنی (آشکار) واقع شود؛ یعنی به صورت پنهانی بر مهریه‌ای و به صورت آشکار بر مهریه دیگری عقد شود، مهریه بیشتر (چه مهریه سری باشد و چه مهریه علنی) ملاک عمل خواهد بود؛ زیرا افزایش مهریه بعد از عقد، به مهریه قبلی ملحق می‌شود (هاشمی شاهرودی، ۱۴۳۲ق، ج ۲، ص ۵۱۴).

۴-۲-۲. تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهر السرّ در صورت وحدت عقد

اگر زوجین صرفاً یک عقد نکاح منعقد کرده باشند و آن هم به صورت سری (پنهانی) بوده و در این عقد، بر روی مهریه مشخصی توافق کرده باشند، اما بعدها مرد ادعای مهر علنی و زن ادعای مهر سری کند، چند حالت قابل تصور است.

۴-۲-۲-۱. فرض وحدت عقد و وجود بینه توسط زوج و زوجه

یکی از موارد اختلاف و تمسک زوج به مهر العلن و زوجه به مهر السرّ در صورت وحدت عقد، وجود بینه توسط زوج و زوجه است. از این رو، این که یک عقد بیشتر نیست؛ منتها قبلاً یک مهریه‌ای را سرّاً قرار می‌گذارند بدون اینکه انشاء عقدی بخوانند و سپس به جهتی از جهات مهر آمده در عقد بعدی را متفاوت با آن مهر سری قرار می‌دهند. مثلاً قبلاً ثبوتاً میلشان به مهریه کمی بوده است منتها قرار می‌بندند که اثباتاً برای اینکه به زن شخصیتی ظاهری و اوهامی بدهند، موقع عقد مقدار بیشتری را انشاء کنند. و یا به عکس ثبوتاً مهر کم نیست ولی اثباتاً به دلیل اینکه مصلحت در تقلیل مهر است، مهر را کم معین می‌کنند. مثل اینکه مهرها خیلی سنگین شده و برای مجتمع مشکل ایجاد کرده باشد. به جهت اینکه این عادت را بشکنند و عادت‌ستیزی کنند، مهر را کم معرفی کنند. هر دو گونه ممکن است تصویر شود. جهر زیادتر باشد یا اخفات زیادتر باشد (زنجان، ۱۴۱۹ق، ج ۲۲، ص ۶۹۹۴). بنابراین، اگر یکی از زوج و زوجه نسبت به مهر مورد نظر بینه داشته باشند، مثلاً زوج به مهر سرّی شهود داشته باشد، مهر سرّی محقق می‌شود.

همچنین، اگر زوج بر مهر علنی شهود داشته باشد، مهر علنی محقق می‌شود. فقها به این نکته توجه دارند که قصد اصلی زوجین در تعیین مهریه بسیار مهم است. اگر بتوان ثابت کرد که قصد اصلی زوجین، مهریه پنهانی بوده است، این مهریه معتبر خواهد بود (جزیری، ۱۴۱۹ق، ج ۴، ص ۲۳۶).

۴-۲-۲-۲. فرض وحدت عقد و عدم وجود بینه توسط زوج و زوجه

در صورتی که زوج و زوجه در مهر سرّی و علنی اختلاف نظر داشته و بینه ای وجود نداشته باشد. زوج به دلیل موافقت با اصل عدم قسم می خورد و مهر علنی محقق می‌شود. در صورتی که اگر زوج قسم نخورد، زن قسم می‌خورد و مهر سرّی محقق می‌شود. اگر هم قسم به زن عودت داده شود و زن نکول کرد، به این معنا که قسم نخورد یا سکوت عمدی کند، مهر علنی محقق می‌گردد. برخی از فقهای حنفی معتقدند که اگر عقد نکاح به صورت پنهانی بر روی مهریه مشخصی منعقد شود و سپس به صورت آشکار بر روی مهریه بیشتری عقد مجدد انجام شود، در صورتی که هر دو طرف توافق کنند یا شهادت دهند که افزایش مهریه صرفاً برای حفظ آبرو بوده است، مهریه اولیه (مهریه سرّی) ملاک عمل خواهد بود. اما اگر اختلاف کنند و شهادت هم وجود نداشته باشد، ابو حنیفه و محمد (دو تن از فقهای اهل سنت) و همچنین روایتی از ابو یوسف معتقدند که مهریه آشکار ملاک عمل است. اما ابو یوسف و محمد در روایت دیگری معتقدند که مهریه ای که به صورت پنهانی توافق شده است، ملاک عمل است؛ زیرا این همان چیزی است که طرفین قصد آن را داشته اند و عقد دوم که مهریه بیشتری را مشخص کرده، بی معنی است مگر اینکه قصد لغو عقد اول را داشته باشند. همچنین روایاتی از برخی فقهای دیگر اهل سنت وجود دارد که نظری متفاوت با این دو نظر دارند (البهوتی، ۱۹۶۸م، ج ۵، ص ۱۵۵). فقهای مالکی نیز برتری مهرالسّر را پذیرفته اند و در این باره بیان کرده اند که اگر زوج با زوجه یا ولی زوجه بصورت سرّی مهری را تعیین نماید و در علن مهر دیگری منعقد گردد، در صورت اختلاف قول به مهرالسّر مقدم تر است. و در این مورد شهود مهر سرّی را بر شهود مهر علنی مقدم تر می دانند. این نظرات در کتب فقهی زیادی بیان گردیده است. فی المثل فقها در کتب خود مانند ابن مغنیه در فقه الامام صادق صفحه ۲۱، علم الهدی سید مرتضی در الانتصار صفحه ۱۳۰، محقق کرکی در جامع المقاصد ج ۴ صفحه ۵۵، خویی در مصباح الفقاهه ج ۲، صفحه ۲۶۳ این نظریه فقهی را پذیرفته‌اند.

نتیجه‌گیری

مهرالسّر به معنای مهریه مخفی، پنهان و نهان معارفه گردیده است. به این معنا که قبلاً یک مهریه‌ای را به طور سری مقرر می‌نمایند بدون این که انشاء عقدی بخوانند و سپس مهر آمده در عقد بعدی را متفاوت با آن مهر سری قرار می‌دهند. باید بیان نمود مسئله اختلاف در مهریه سری و علنی، به عنوان یکی از پیچیده‌ترین مباحث حقوق خانواده، همواره مورد توجه فقها و حقوقدانان بوده است. وجود دو توافق متفاوت در خصوص میزان مهریه، یکی در عقد سری و دیگری در عقد علنی، منجر به بروز اختلافات جدی بین زوجین شده و در بسیاری از موارد به مراجع قضایی کشیده می‌شود. با بررسی دلایل بروز اختلاف و ارائه راهکارهای مناسب، می‌توان به کاهش اختلافات خانوادگی ناشی از این مسئله کمک شایانی کرد. همچنین، تعیین دقیق حقوق و تکالیف زوجین در خصوص مهریه، به تامین عدالت در روابط زناشویی کمک کرده و از بروز تضاد منافع جلوگیری می‌کند. علاوه بر این، با شناسایی مشکلات موجود در قوانین و مقررات مرتبط با مهریه و ارائه پیشنهادات اصلاحی، می‌توان به بهبود عملکرد دستگاه قضایی کمک کرد. به عنوان مثال اصلاحیه مهریه سال ۱۴۰۳ بر موضوع مالیات بر مهریه دلالت دارد که این اصلاحیه قابل نقض است؛ زیرا فقها اعتقاد دارند اگر زوجین به صورت پنهانی بر مهریه مشخصی توافق کنند اما در عقد، برای فرار از مالیات یا دلایل دیگر، هیچ مهری ذکر نکنند، در این صورت مهریه پنهانی معتبر است و این مهم از کارکردهای مهرالسّر و ضرورت طرح آن است. در صورت بروز اختلاف سه وجه اصلی در این زمینه قابل بررسی است: وجه اول: وجود اختلاف با تقدم عقد سری؛ وجه دوم: وجود اختلاف و توافق زوجین بر صوری بودن عقد علنی؛ وجه سوم: اختلاف زوجین و تمسک زوج به مهر السّر و زن به مهر العلن یا بالعکس. در مورد وجه اول فقها معتقدند اگر عقد اولیه به صورت پنهانی با مهری مشخص انجام شود و عقد دوم به صورت آشکار با مهری دیگر انجام شود، در این صورت، عقد اول معتبر است، چه مهریه آن پنهانی باشد چه آشکار؛ زیرا با عقد اول، زن همسر او شده است و عقد دوم تأثیری بر عقد اول ندارد. در وجه دوم اگر زوج و زوجه اتفاق نظر بر این داشتند که مهری که در عقد علن وجود دارد صوری است، در این مورد کسی که ادعای مهر سری را دارد قولش برتر است. در این حالت، به دلیل اینکه عقد علنی صوری و خلاف واقع است، فاقد اعتبار قانونی خواهد بود. در وجه سوم برخی برتری مهر علنی به دلیل غلبه اراده ظاهری، برخی دیگر، برتری مهر سری به دلیل غلبه اراده باطنی را مدنظر دارند. برخی دیگر ترجیح مهر اقل میان مهر علنی و سری را پذیرفته‌اند.

منابع و مأخذ

۱. ابن عابدین، محمدامین، (۱۴۰۸ق)، رد المحتار، بیروت: دارالکتب العلمیه.
۲. ابن قدامه، احمد بن محمد، (۱۴۱۰ق)، المغنی، بیروت: دارالتراث العربی.
۳. امامی، سید حسن، (۱۳۷۱ش)، حقوق مدنی، تهران: انتشارات اسلامیّه.
۴. اهتمام، احمد، (۱۳۹۲ش)، وسائل العباد فی يوم التناذ، قم: پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن.
۵. بحرانی، یوسف، (۱۳۶۳ش)، الحدائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، قم: مؤسسه النشر الإسلامی.
۶. البهوتی، منصور بن یونس، (۱۹۶۸م)، کشف القناع عن متن الإقناع، بیروت: دار عالم الکتب.
۷. جزیری، عبد الرحمن، (۱۴۱۹ق)، الفقه علی المذاهب الأربعة و مذهب أهل البيت علیهم السلام، بیروت: دار الثقلین.
۸. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، (۱۳۷۸ش)، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، تهران: گنج و دانش.
۹. خراسانی، علی محمدی، (بی تا) شرح تبصرة المتعلمین، بی نا: بی جا.
۱۰. الدسوقی، محمد عرفه، (۱۴۱۷ق)، حاشیه الدسوقی علی الشرح الكبير، بیروت: دارالفکر.
۱۱. روحانی، محمد صادق، (۱۴۳۵ق)، فقه الصادق، قم: آیین دانش.
۱۲. زنجانی، سید موسی شبیری، (۱۴۱۹ق)، کتاب نکاح، قم: مؤسسه پژوهشی رای پرداز.
۱۳. سبحانی تبریزی، جعفر، (۱۴۱۶ق)، نظام النکاح فی الشریعة الإسلامیة، قم: مؤسسه امام صادق (ع).
۱۴. سعدی، ابو جیب، (۱۴۰۸ق)، القاموس الفقهی لغۀ و اصطلاحا، دمشق: دار الفکر.
۱۵. شعرانی، ابو الحسن، (۱۴۱۹ق)، تبصرة المتعلمین فی أحكام الدین، تهران: منشورات اسلامیّه.
۱۶. شهیدثانی، زین الدین، (۱۴۱۳ق)، مسالک الأفهام إلى تنقیح شرائع الإسلام، قم: المعارف الإسلامیّه.
۱۷. صاحب جواهر، محمدحسن بن باقر، (۱۴۲۱ق)، جواهر الکلام، قم: مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت (علیهم السلام).
۱۸. صحت، سپیده، (۱۳۹۸ش)، تاثیر اراده در ایجاد تعهد در حقوق ایران، مجله تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین الملل، شماره ۴۳.

۱۹. عاملی، حر، (۱۱۰۴ق)، تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم: مؤسسه آل بیت (ع).
۲۰. عاملی، یاسین عیسی، (۱۴۱۳ق)، الاصطلاحات الفقہیة فی الرسائل العملیة، بیروت: دار البلاغة للطباعة و النشر و التوزیع.
۲۱. قمی، سید تقی طباطبائی، (۱۴۲۳ق)، الدلائل فی شرح منتخب المسائل، قم: کتابفروشی محلاتی.
۲۲. کاتوزیان، ناصر، (۱۳۸۰ش)، ضمان قهری، تهران: دانشگاه تهران.
۲۳. کیان مهر، مهدی، (۱۳۹۹ش)، تقریرات در متون فقه ۲، دانشگاه آزاد اندیشک.
۲۴. محمدی، سام، (۱۳۹۶ش)، بررسی فقهی حقوقی اعلام اراده در اعمال حقوقی، مجله پژوهش‌های فقه و حقوق اسلامی، شماره ۴۷.
۲۵. مشکینی، میرزا علی، (بی‌تا)، مصطلحات الفقه، بی‌نا: بی‌جا.
۲۶. مفید، محمد بن محمد، (۱۴۱۰ق)، المقنعة، قم: مؤسسه النشر الإسلامی.
۲۷. موسوی عاملی، محمد بن علی، (۱۴۱۳ق)، نہایة المرام فی شرح مختصر شرائع الإسلام، قم: جماعة المدرسين فی الحوزة العلمیة بقم.
۲۸. میرشکاری، عباس، (۱۳۹۶ش)، رویکرد رویه قضایی در برابر تعارض اراده ظاهری و باطنی، مجله وکیل مدافع، شماره ۱۶.
۲۹. نجفی، صاحب الجواهر، محمد حسن، (۱۴۱۲ق)، جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام، بیروت: دار إحياء التراث العربی.
۳۰. هاشمی شاهرودی، محمود، (۱۴۳۲ق)، الفقه الإسلامی المقارن، قم: مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت (علیهم السلام).
۳۱. هیشمی، ابن حجر، (۱۴۱۹ق)، تحفه المحتاج فی شرح المنهاج، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی.

Examining the dimensions of the differences in Mehr al-Sar's agreements and solutions

Bahram Asgari^{*}

seyed Ali poormanuchehri^{**}

Abstract

The issue of difference between secret and public dowry is one of the complex and discussed issues in family law. In this case, the couple initially had a secret agreement on a certain amount of dowry, but in the official and public contract, they announced another dowry. In the event of a dispute, three main aspects can be examined in this context: the first aspect: the existence of a dispute with the priority of secret marriage; The second aspect: the existence of disagreement and agreement of the couple on the formality of the public marriage; The third aspect: the difference between spouses and the husband's insistence on the Mahr al-Sar and the wife's adherence to the Mahr al-Alan or vice versa. With the assumption of acceptance of Mehr al-Asser, with the aim of investigating the dimensions of disagreements in Mehr al-Asser agreements and exit solutions with a descriptive-analytical method, it aims to find out the reasons, types and consequences of differences in Mehr al-Asser agreements, provide practical solutions for preventing and resolving disputes, criteria for determining the dominant promise, and so on. The conclusion is that, in cases where the husband adheres to the private seal and the wife to the open seal, although the superiority of the public seal seems to be valid due to the superiority of the external will over the inner will; However, this preference is not appropriate due to the lack of a specific text in the jurisprudence of the parties, the preference of individuals' agreement over custom, the avoidance of allocation and limitation, and the reference to the principle of mutual companionship. Therefore, Mehr al-Sar is superior to Mehr Alani by arguing that the husband is deceived by the wife.

Keywords

Examining the dimensions of differences in Mehr al-Sar's agreements and solutions

^{*} PhD student, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Azad Islamic University, Tehran, Iran

^{**} Assistant Professor Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author): h.eivazzadeh@yahoo.com